MÍSTO LIDOVÉ PÍSNĚ

PaedDr. Ivana Janoušová, ZŠ a MŠ Dolní Rožínka

Lidová píseň, jež je pokladnicí textů zobrazujících život lidí, a zpěv vůbec mají ve vyučování nenahraditelnou roli.

1. Ranní pozdrav s písničkou

Z hlediska psychologického a psychohygienického využijeme ranní zpívání k navození dobré nálady, k procvičení výslovnosti i jako dechové cvičení. Při zpěvu získáme čas na rychlou diagnostiku aktuálního psychického stavu dětí (máme čas všem dětem pohlédnout do očí).

2. Motivace, opakování učiva

Děti mohou hádat název písně pomocí indicií. Po přezpívání celé písně můžeme zařadit rychlé opakování probraného učiva.

Příklad: Jakou budeme dnes zpívat písničku? Vypráví o dívce a chlapci, děj se odehrává u pole nebo zahrádky. (Šla Nanynka do zelí)

- Při zpěvu vynechejte všechna vlastní jména: „Šla _____ do zelí, do zelí, do zelí, natrhala lupení, lupeníčka. Přišel na ni _____, rozšlapal jí …“
- Při zpěvu vynechejte všechna podstatná jména: „Šla _____ do _____, do _____, …“
- Při zpěvu vynechejte všechna slovesa: „_____ Nanynka do zelí, do zelí, do zelí, _____ lupení, …“

3. Relaxace

Písničky jsou vítaným prostředkem pro relaxaci dětí. Vhodné je dovolit dětem postavit se, změnit polohu těla, tleskat, doprovázet píseň pohybem.

4. Lidová píseň ve výuce

4.1. Český jazyk

Texty lidových písní jsou pro učitele neocenitelným zdrojem v těchto oblastech:

- rozvoj správné výslovnosti

- převyprávění děje písně, rozšiřování slovní zásoby vysvětlováním neznámých slov, rozvoj vyjadřování

- rozvoj správného rytmu čtení využitím textu psaného na tabuli

  - *Příklad (1. tř.):* Na tabuli napíšeme text písně, kterou se děti budou učit. (Text bude na tabuli třeba celý týden.) Při zpěvu písně ukazujeme dětem aktuálně zpívaný text. Děti sledují slova, postupně objevují, že některá již dokáží přečíst. Při opakovaném zpěvu nacházejí další a další slova, která „čtou" v náležitém rytmu a se správnou intonací věty (Skákal pes přes oves, přes zelenou louku…).

- využití textů k výuce gramatického jevu

  - *Příklad (1., 2. tř.)*: Čtení (psaní) měkkých/tvrdých slabik můžeme vyvodit a procvičovat na známé lidové písni – např. Šla Na**ny**nka do zelí…. lupe**ní** … **ty, ty, ty** … pla**titi**.
  - *Příklad (2. tř.):* Pravopis vlastních jmen – četné lidové písně obsahující vlastní jména osob a míst (měst, vesnic) – Šla Nanynka, Koulelo se, koulelo (Ančička), Marjánko, Marjánko, Ivánku náš; Okolo Hradce, Okolo Třeboně apod.

- přepis textů (s obměnami – zapsat správně ŠlaNanynkadozelí…), autodiktát – využití znalosti textu

- rýmy, verše

- podvojný deník

4.2. Matematika

Rozvíjením rytmu prostřednictvím lidových písní rozvíjíme matematické myšlení dětí. Profesor Hejný zařadil do učebnic matematiky pro nejmladší žáky didaktické matematické prostředí *Krokování,* které vychází z rozvoje rytmu prostřednictvím zpěvu lidových písní.

Jde nám o rozvoj schopnosti 4–6letých dětí synchronizovat písničku s kroky a tleskáním. Schopnost synchronizace pohybu, zvuků a slov je důležitým začátkem pro rozvoj schématu číslo. Všechny ***činnosti, které u dětí rozvíjí rytmus, budují schéma číslo.*** (Zdroj: http://www.h-mat.cz/sites/default/files/kestazeni/Brozura_Hejneho_metoda-web.pdf)

Stěžejní aktivita:

- vykonání jistého počtu kroků do rytmu písničky (např. Měla babka) a tleskání do rytmu (více viz výše uvedený zdroj)

- později písničku nahradí počítání dětí a krokování

– tleskání v rytmu počítání (Udělej 4 kroky dopředu, začni, teď!)

4.3. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět (prvouka, přírodověda, vlastivěda)

V textech lidových písní nalezneme mnoho příležitostí pro nenásilnou motivaci dětí. V lidových písních zachytili naši předkové život kolem sebe, proto jsou jejich texty zdroji informací pro výuku všech pěti tematických okruhů RVP ZV. Využijeme-li regionální písně, umožníme dětem poznat život podle principů projektu Tady jsme doma.

- MÍSTO, KDE ŽIJEME – specifika krajiny (Já mám pole samej kámen – Horácko)
- LIDÉ KOLEM NÁS – řemesla (Jedou vápeníci)
- LIDÉ A ČAS (Když jsem já jel za mou milou přes blata)
- ROZMANITOST PŘÍRODY (Čížečku, čížečku; Lítala si vlaštověnka)
- ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ (ukolébavky)

4.4. Výchovné předměty

Ve výchovných předmětech si všímáme původní funkce lidových písní.

- HV – zpěv sólový, sborový, rytmus, tanec; nálada písně, tónina dur/moll, takt
- TV – tanec, rytmická gymnastika; taneční hry
- VV – významní ilustrátoři (Lada, Svolinský), vlastní tvorba dětí
- PČ – lidová řemesla (Soukám plátno), papírové modely zvířat (Na tom našem dvoře)

5. <u>Lidová píseň jako prostředek integrace předmětů, východisko projektové výchovy</u>

V lidových písních nacházíme inspiraci, jsou nám zdrojem i prostředkem pro integrovanou výuku či tvorbu projektů.

- *Příklad:* Šla Nanynka do zelí: zpěv písně, vyhledávání písní o jménech → pravopis vlastních jmen → jak se jmenuji, jak mi doma říkají, jak se jmenují sourozenci, rodiče, prarodiče → řazení jmen podle abecedy → statistika výskytu jmen → vytvoření grafů, práce s grafy.
- *Příklad:* Celý týden chleba pekla – viz projekt Hosta vítáme chlebem prezentovaný Mgr. Simonou Špačkovou na semináři TJD (Strážnice 23. – 25. 9. 2016).
- *Další příklady jsou uvedeny v publikaci* Schauerová, Alena – Maňáková, Magdalena: Regionální folklor do škol. NÚLK, Strážnice 2015.

6. Úloha lidové písně

Lidová píseň je pro učitele přirozeným pomocníkem v celé šíři jeho pedagogického působení, a to nejen při vzdělávání žáků (tedy předávání poznatků a dovedností), ale rovněž při výchově dětí.

Prostřednictvím lidových písní rozvíjíme osobnost dětí, kultivujeme jejich chování při přednesu písní, pěstuje v nich národní hrdost, současně dáváme možnost uplatnit se a prožít úspěch každému z nich. Společný zpěv písní děti spojuje a rozvíjí u nich schopnost empatie. Lidové písně jsou tedy přirozeným prostředkem mravní výchovy žáků.

7. Závěr

Lidská paměť je velmi krátká.

Člověk rychle zapomíná.

Pokud dítěti nikdo nepřipomene,

kde má hledat své tradice,

může se stát,

že až bude dospělý,

už své kořeny nenajde.

Hora, Josef: Písničky a popěvky ze severu Horácka. Edice Vysočina, Žďár nad Sázavou 2004.